

Valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas vadlīnijas

2026

VADLĪNIJU MĒRĶIS

Valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas vadlīnijas (turpmāk – vadlīnijas) ir izstrādātas, lai nodrošinātu vienotu, sistemātisku un caurskatāmu pieeju valsts budžeta izdevumu pārskatīšanai, veicinot efektīvu un ekonomisku valsts politikas īstenošanu, regulāru budžeta izdevumu optimizāciju un to atbilstību attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem.

Vadlīnijas nosaka izdevumu pārskatīšanas pamatprincipus, procesu un institucionālo ietvaru, paredzot, ka valsts budžeta likumprojekta izstrādes procesā katra budžeta resora izdevumi tiek sistemātiski un pilnībā pārskatīti, ne retāk kā reizi četros gados, un pārskatīšanas rezultāti un priekšlikumi tiek iesniegti Ministru kabinetam izmantošanai valsts budžeta plānošanā.

IZDEVUMU PĀRSKATĪŠANAS PROCESA NORMATĪVĀ BĀZE

Saskaņā ar Likumu par budžetu un finanšu vadību valsts budžeta izdevumu pārskatīšana ir integrēta finanšu vadības regulējumā. Ministru kabinets nosaka ikgadējos izdevumu samazināšanas mērķus un efektivitātes rādītājus, Finanšu ministrija nodrošina metodisko vadību, bet par rezultātu sasniegšanu atbild budžeta resoru un budžeta finansēto institūciju vadītāji.

2. pants. Finanšu vadība

(6) Ministru kabinets nosaka ikgadējos valsts budžeta izdevumu samazināšanas mērķus un izdevumu efektivitātes rādītājus.

(7) Budžeta izdevumu pārskatīšanas metodisko vadību nodrošina Finanšu ministrija.

(8) Par budžeta izdevumu samazināšanas mērķu sasniegšanu un izdevumu efektivitātes rādītāju izpildi atbild budžeta resoru un budžeta finansēto institūciju vadītāji.

16.³ pants. Valsts budžeta izdevumu pārskatīšana

(1) Lai efektīvāk un ekonomiskāk īstenotu valsts politiku, kā arī regulāri optimizētu budžeta izdevumus un izvērtētu to atbilstību attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem, Ministru kabinets nodrošina pastāvīgu un sistemātisku valsts budžeta izdevumu pārskatīšanu.

(1¹) Pildot šā panta pirmajā daļā noteikto pienākumu, Ministru kabinets ievēro nosacījumu, ka valsts budžeta likumprojekta izstrādes procesā katra budžeta resora izdevumi tiek pilnībā pārskatīti ne retāk kā reizi četros gados.

(2) Ministru kabinets pieņem lēmumu par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas tvērumu vienlaikus ar budžeta sagatavošanas grafika apstiprināšanu. Finanšu ministrs budžeta sagatavošanas grafikā noteiktajā termiņā iesniedz Ministru kabinetam valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātus un priekšlikumus par šo rezultātu izmantošanu valsts budžeta likumprojekta izstrādes procesā.

IZDEVUMU PĀRSKATĪŠANAS DEFINĪCIJA, MĒRĶIS UN UZDEVUMI

DEFINĪCIJA:

Izdevumu pārskatīšana ir pastāvīgs un sistemātisks valsts budžeta izdevumu izvērtēšanas process, kura ietvaros tiek analizēti resoru izdevumi, procesi un politikas jomas, lai novērtētu publisko līdzekļu izlietojuma efektivitāti, ekonomiskumu un atbilstību politikas mērķiem un prioritātēm, kā arī identificētu iespējas izdevumu optimizācijai, resursu pārdalei un snieguma uzlabošanai.

MĒRĶIS:

Izdevumu pārskatīšanas mērķis ir nodrošināt, ka publiskie līdzekļi:

- tiek izmantoti efektīvi un ekonomiski noteikto mērķu un rezultātu sasniegšanai;
- ir saskaņoti ar attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām valsts prioritātēm;

- veicina fiskāli ilgtspējīgu politikas īstenošanu, ņemot vērā ietekmi uz vidēja un ilgtermiņa finansējuma vajadzībām.

UZDEVUMI:

Izdevumu pārskatīšanas galvenie uzdevumi ir:

1. izvērtēt un pilnveidot valsts pārvaldes procesus, budžeta programmas un politikas instrumentus, lai nodrošinātu efektīvāku un ekonomiskāku valsts politikas īstenošanu;
2. analizēt izdevumu struktūru un finansējuma izlietojumu, novērtējot resursu izmantošanas efektivitāti;
3. sagatavot analītiski pamatotus priekšlikumus izdevumu optimizācijai, resursu pārdalei un politikas pilnveidei, balstoties uz snieguma un ilgtermiņa ietekmes novērtējumu.

IZDEVUMU PĀRSKATĪŠANAS STARPINSTITUCIONĀLĀ DARBA GRUPA

Starpinstitucionālā darba grupa (turpmāk – Darba grupa) ir izveidota, lai sagatavotu un izvērtētu priekšlikumus izdevumu efektivitātes, ekonomiskuma un atbilstības valsts prioritātēm uzlabošanai. Darba grupa izvērtē analīzes rezultātus, apspriež iespējamus risinājumu variantus un sniedz finanšu ministram ieteikumus par izdevumu pārskatīšanas rezultātu izmantošanu valsts budžeta likumprojekta izstrādes procesā.

Darba grupu izveido un tās sastāvu apstiprina finanšu ministrs ar rīkojumu. Darba grupā ir pārstāvji no Finanšu ministrijas, Valsts kancelejas un Latvijas Bankas. Novērotāja statusā piedalās Valsts kontroles pārstāvis. Uz sēdēm tiek pieaicināti valdības sociālie un sadarbības partneri – Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības un Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvji.

Darba grupa budžeta resoriem sniedz priekšlikumus, identificē horizontālus tematus vai funkcijas, kuras ieteicams iekļaut nākamā gada izdevumu pārskatīšanas tvērumā, kā arī sniedz ieteikumus par labās prakses piemēru izmantošanu citos budžeta resoros.

2026. GADA IZDEVUMU PĀRSKATĪŠANAS POSMI, LAIKA GRAFIKS UN ATBILDĪBA

Izdevumu pārskatīšanas process tiek īstenots trīs secīgos posmos. Saskaņā ar valsts budžeta likumprojekta izstrādes grafiku.

Posms	Termiņš	Atbildīgā institūcija	Galvenās darbības	Rezultāts
I. Tvēruma noteikšana	Februāris – Marts	Finanšu ministrija	Sagatavo izdevumu pārskatīšanas tvēruma priekšlikumu un nodrošina metodisko vadību.	Sagatavots tvēruma projekts
	Marts – Aprīlis	Ministru kabinets	Vienlaikus ar nākamā gada budžeta sagatavošanas grafiku apstiprina tvērumu, tai skaitā nosaka izdevumu samazināšanas mērķus un efektivitātes rādītājus. Izdevumu samazināšanas minimālā mērķa noteikšanai ņem vērā fiskālās telpas vajadzības.	Apstiprināts tvērums un mērķi
II. Datu analīze un priekšlikumu sagatavošana	Aprīlis–Jūlijs	Finanšu ministrija	Veic datu analīzi, starptautiskās prakses izpēti, horizontālo valsts budžeta programmu pārskatīšanu, pārskata līdz šim prioritārajiem pasākumiem piešķirto finansējumu, kā arī veic analīzi attiecībā uz darbības rezultātīvo rādītāju izpildi un piešķirtā finansējuma izmantošanu, sagatavo aprēķinus un priekšlikumus.	Sagatavota analītiskā informācija
		Nozaru ministrijas	Veic tvērumā noteiktos Ministru kabineta uzdevumus, tai skaitā: <ul style="list-style-type: none"> ➤ sagatavo priekšlikumus izdevumu samazināšanas mērķa sasniegšanai; ➤ pārskata vismaz 25% no budžeta resora pamatbudžeta pamatfunkciju plānotajiem izdevumiem. 	Sagatavoti resoru priekšlikumi
		Darba grupa	Izvērtē rezultātus, apspriež risinājumus, sniedz viedokli.	Saskaņoti risinājumu virzieni
III. Informatīvā ziņojuma sagatavošana un lēmumu pieņemšana Ministru kabinetā	Augusts–Novembris	Finanšu ministrija	Sagatavo informatīvo ziņojumu un protokollēmumu, saskaņo ar nozaru ministrijām un iesaistītajām institūcijām, iesniedz Ministru kabinetā.	Iesniegts ziņojums
		Nozaru ministrijas	Sniedz priekšlikumus informatīvā ziņojuma saturam, komentē un saskaņo to, tai skaitā var iesniegt fiskāli neitrālus priekšlikumus budžeta prioritāšu nodrošināšanai.	Precizēts/papildināts informatīvais ziņojums
		Darba grupa	Iepazīstas, komentē un saskaņo informatīvo ziņojumu.	Darba grupas atzinums
		Ministru kabinets	Izskata ziņojumu un pieņem lēmumus.	Lēmumi iekļaujami valsts budžeta likumprojektā

IZDEVUMU PĀRSKATĪŠANAS TVĒRUMS 2026¹

IZDEVUMU EFEKTIVIZĒŠANA

Nozaru ministrijām veikt nozaru budžetu izdevumu analīzi, sagatavot priekšlikumus sava budžeta resora izdevumu pārskatīšanai – efektīvizējot izdevumus, optimizējot funkcijas, izvērtējot publiskos pakalpojumus un veicot strukturālas reformas, un iesniegt tos Finanšu ministrijā apkopošanai un iesniegšanai Ministru kabinetā, lai izskatītu jautājumu par iespējamām nozares politikas izmaiņām un finansējuma pārdalēm.

VISU BUDŽETA RESORU IZDEVUMU PĀRSKATĪŠANA (4 GADU CIKLS)

Budžeta resors katru gadu pārskata vismaz 25% no budžeta resora pamatbudžeta pamatfunkciju plānotajiem izdevumiem, detalizējot izdevumus līdz zemākajam izdevumu vienību līmenim (pakalpojums/pasākums/aktivitāte) un iesniedz attiecīgu informāciju Finanšu ministrijā iekļaušanai informatīvajā ziņojumā par valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzi un izdevumu pārskatīšanas rezultātiem.

VALSTS BUDŽETA PROGRAMMU HORIZONTĀLA PĀRSKATĪŠANA

Finanšu ministrijai sadarbībā ar nozaru ministrijām veikt valsts budžeta programmu horizontālu pārskatīšanu, tai skaitā pārskatīt līdz šim prioritārajiem pasākumiem piešķirto finansējumu, kā arī veikt analīzi attiecībā uz darbības rezultātīvo rādītāju izpildi un piešķirtā finansējuma izmantošanu 2025. gadā.

Izdevumu samazināšanas mērķis ir efektivitātes uzlabošana un izdevumu pārskatīšanas rezultātā iegūto līdzekļu novirzīšana primāri fiskālās telpas uzlabošanai un valdības noteikto prioritāšu finansēšanai.

¹ Tīks apstiprināts Ministru kabinetā vienlaikus ar likumprojekta "Par valsts budžetu 2027. gadam un budžeta ietvaru 2027., 2028., 2029. un 2030. gadam" sagatavošanas grafiku.

TVĒRUMA IZPILDES PLĀNS

Ņemot vērā, ka 2026. gada tvērumā ir noteikti trīs galvenie virzieni – izdevumu efektīvizēšana (tai skaitā samazināšana), visu budžeta resoru izdevumu pārskatīšana (4 gadu cikls), valsts budžeta programmu horizontāla pārskatīšana, šajā sadaļā sniegti metodiskie norādījumi to izpildei.

IZDEVUMU EFEKTĪVIZĒŠANA

Ministru kabinets nosaka ikgadējo valsts budžeta izdevumu samazināšanas mērķi un izdevumu efektīvitātes rādītājus.

Izdevumu samazināšanas mērķis ir efektīvitātes uzlabošana un izdevumu pārskatīšanas rezultātā iegūto līdzekļu novirzīšana primāri fiskālās telpas uzlabošanai un valdības noteikto prioritāšu finansēšanai.

Nozaru ministrijas, īstenojot izdevumu efektīvizēšanu (tai skaitā samazināšanu), vienlaikus izvērtē nepieciešamos grozījumus normatīvajos aktos.

Nozaru ministrijas:

(1) sagatavo priekšlikumus izdevumu efektīvizēšanai (tai skaitā samazināšanai) budžeta resora apakšprogrammu griezumā – optimizējot funkcijas, publiskos pakalpojumus un veicot strukturālas reformas;

(2) informē par rezultātiem/priekšlikumiem Darba grupas sanāksmē.

Finanšu ministrija:

(1) apkopo iesniegto informāciju;

(2) informāciju iekļauj Izdevumu pārskatīšanas informatīvajā ziņojumā iesniegšanai Ministru kabinetā.

Izdevumus, kuri nav samazināmi, ir izvērtējama šo izdevumu efektīvitāte, ja vien normatīvais regulējums to pieļauj.

Tāpat nepieciešams vienoties par iespējamām politikas izmaiņām, atsakoties no veicamajām funkcijām, kas nav sniegušas vēlamo rezultātu.

VISU BUDŽETA RESORU IZDEVUMU PĀRSKATĪŠANA (ČETRU GADU CIKLS)

I POSMS - APAKŠPROGRAMMU SADALĪŠANA PA GADIEM

Lai nodrošinātu pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta pamatfunkciju apakšprogrammu pārskatīšanu vismaz 25% apmērā katru gadu, budžeta resori sadala apakšprogrammas četrās daļās. Vienlaikus budžeta resoriem tiek saglabāta iespēja pārskatīt lielāku izdevumu apjomu vai atkārtoti izvērtēt atsevišķas jomas.

Apakšprogrammu sadalīšanu Finanšu ministrija rekomendē veikt, izmantojot Budžeta apakšprogrammu analīzes matricu. Tās aizpildīšana nodrošina pārskatāmu apakšprogrammu klasifikāciju pēc izmaksu apjoma un snieguma, ļauj identificēt efektīvākās un zemākas efektivitātes jomas, kā arī noteikt jomas, kurās nepieciešama izdevumu optimizācija, samazināšana vai snieguma uzlabošana.

Sadalījums pēc finansiālās ietilpības

Katra apakšprogramma tiek novērtēta pēc to īpatsvara ministrijas kopējos izdevumos (bāzes izdevumos):

Augsta ietilpība – >10 % no resora kopējiem izdevumiem;

Vidēja ietilpība – 4–9 %;

Zema ietilpība – ≤3 %.

Sadalījums pēc snieguma

Katra apakšprogramma tiek novērtēta pēc politikas vai darbības rezultātu izpildes līmeņa:

Augsts sniegums – ≥ 90%;

Vidējs sniegums – 50–89%;

Zems sniegums – ≤ 49%.

Apakšprogrammu klasifikācija matricā

Apakšprogrammas tiek izvietotas matricā, nosakot turpmāko rīcību:

Augsta ietilpība / augsts sniegums – saglabāt, vienlaikus identificējot efektivitātes uzlabojumus;

Augsta ietilpība / vidējs sniegums – veikt mērķtiecīgas reformas;

Augsta ietilpība / zems sniegums – prioritāri pārskatīt, izvērtējot samazināšanas vai pārstrukturēšanas iespējas;

Vidēja ietilpība / zems sniegums – konsolidēt vai optimizēt;

Zema ietilpība / zems sniegums – izvērtēt apvienošanu vai izbeigšanu.

BUDŽETA APAKŠPROGRAMMU ANALĪZES MATRICA (IEKAVĀS NORĀDĪTA PRIORITĀTE PĀRSKATĪŠANAI)

	Augsts sniegums	Vidējs sniegums	Zems sniegums
Augsta ietilpība	(5) saglabāt, optimizēt	(4) reformēt	(1) prioritāri pārskatīt
Vidēja ietilpība	(8) saglabāt	(6) uzlabot	(2) konsolidēt
Zema ietilpība	(9) saglabāt	(7) vienkāršot	(3) izbeigt/apvienot

Budžeta resori Finanšu ministrijai iesniedz četru gadu apakšprogrammu pārskatīšanas plānu, nosakot apakšprogrammu pārskatīšanas secību pa gadiem, tai skaitā prioritāri pārskatāmās apakšprogrammas pirmajā gadā. Pirmajā pārskatīšanas gadā prioritāri izvērtējamas apakšprogrammas ar augstu finansiālo ietilpību un zemu sniegumu.

II POSMS APAKŠPROGRAMMU SADALĪŠANA LĪDZ ZEMĀKAJAM DARBĪBAS LĪMENIM (PAKALPOJUMS/PASĀKUMS/AKTIVITĀTE)

Budžeta resori nodrošina, ka valsts budžeta pamatfunkciju apakšprogrammas, **ko plānots pārskatīt tekošajā gadā**, tiek sadalītas līdz zemākajam darbības līmenim (pakalpojums²/pasākums/aktivitāte)³.

Zemākās darbības līmeņa (pakalpojums/pasākums/aktivitāte) analīzes mērķis ir izvērtēt katras darbības izmaksu pamatotību, lai pamatotu lēmumus par tās saglabāšanu, pilnveidi, konsolidāciju vai izbeigšanu.

Pakalpojumus, pasākumus vai aktivitātes identificē balstoties uz normatīvajiem aktiem, ministriju darbību reglamentējošajiem dokumentiem un attīstības plānošanas dokumentiem, nosakot katra pakalpojuma, aktivitātes vai pasākuma saturu, mērķi un sasniedzamos rezultātus.

Analīzes ietvaros budžeta resors analizē šādus aspektus:

- **pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes nepieciešamība - aktualitāte** (vai pakalpojums/pasākums/aktivitāte ir aktuāla un pamatota);
- **pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes sniegums - efektivitāte** (kādi rezultāti tiek sasniegti);
- **pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes izmaksas** (kāds ir pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes īstenošanas izmaksu apjoms, ja iespējams - vienas vienības izmaksas);
- **alternatīvas** (vai pakalpojumu/pasākumu/aktivitāti iespējams īstenot citā veidā vai ar mazākām izmaksām).

Alternatīvu izvērtējums: digitalizācija, centralizācija/koplietošana, ārpakalpojums, apvienošana ar citām funkcijām, politikas maiņa vai izbeigšana.

III POSMS DETALIZĒTA BUDŽETA APAKŠPROGRAMMU ANALĪZE (EKK LĪMENIS)

Budžeta resori veic padziļinātu budžeta apakšprogrammu **pakalpojumu/pasākumu/aktivitāšu analīzi, izdalot to izdevumus pa izdevumu**

² Primāri identificē apakšprogrammas ietvaros sniegtos pakalpojumus, kas reģistrēti Valsts informācijas resursu, sistēmu un sadarbības informācijas sistēmā (VIRSYS)

³ Finanšu ministrija sagatavo informācijas pieprasījumu budžeta resoriem nepieciešamajā detalizācijā.

ekonomiskās klasifikācijas kodiem (EKK)⁴ un veicot izmaksu izvērtējumu, lai pamatotu lēmumus par izdevumu saglabāšanu, optimizāciju, pārdali vai samazināšanu.

Analīzes rezultātā budžeta resori identificē EKK un klasificē tos pēc to ietekmes uz pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes mērķu sasniegšanu, nošķirot būtiskos izdevumus, pārskatāmos un efektīvizējamos izdevumus, kā arī izdevumus, kurus iespējams samazināt vai no tiem atteikties, neietekmējot pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes mērķu sasniegšanu.

Pakalpojumu/pasākumu/aktivitāšu izdevumu ekonomiskās klasifikācijas (EKK) izvērtēšanas ietvars

Samazināmi izdevumi	Sarkans	Izdevumi, kurus iespējams samazināt vai no tiem atteikties, neietekmējot pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes mērķu sasniegšanu	Sagatavot priekšlikumus samazināšanai vai izslēgšanai
Pārskatāmi izdevumi	Dzeltens	Izdevumi, kurus iespējams efektīvizēt vai optimizēt, vienlaikus nodrošinot pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes mērķu sasniegšanu	Izvērtēt efektivitātes uzlabošanas un izmaksu samazināšanas iespējas
Būtiski izdevumi	Zaļš	Izdevumi, kas ir tieši un kritiski nepieciešami pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes mērķu sasniegšanai	Saglabāt esošajā apjomā; samazināšana nav pieļaujama bez būtiskas ietekmes

Analīzes rezultātā budžeta resori, Finanšu ministrija un Darba grupa iegūst Pakalpojumu/pasākumu/aktivitāšu īstenošanai nepieciešamā finansējuma dalījumu pa EKK un izvērtējumu par to pamatotību, efektivitāti un aktualitāti.

Izvērtējums par katru konkrēto EKK, kurš norādīts kā pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes izdevumi:

1. Cik būtiska ir šī EKK nozīme pakalpojuma/pasākuma/aktivitātes mērķa sasniegšanai?;
2. Ja EKK finansējumu samazinātu (piem., 10–30%), kāda būtu ietekme uz rezultātu?;
3. Cik lielā apmērā iespējams samazināt izdevumus īstermiņā (1–3 gadi)?;

⁴ Trīs zīmju EKK

4. Vai šos izdevumus var aizstāt ar efektīvāku risinājumu? Novērtē, vai EKK izdevumus iespējams aizstāt ar efektīvākiem vai alternatīviem risinājumiem (piemēram, procesu digitalizācija, attālināti risinājumi, ārpakalpojumu izmantošana u.c.);
5. Vai izmaksas ir samērīgas pret sasniegto rezultātu? Novērtē, vai EKK izdevumu apjoms ir samērīgs ar sasniegto rezultātu (value for money). Vai pastāv iespējas efektīvizēt vai optimizēt izmaksas?

Finanšu ministrijai un Darba grupai iesniegtās informācijas izvērtēšanas un apkopošanas procesā ir tiesības budžeta resoriem pieprasīt papildu un precizējošu informāciju.

PILOTMINISTRIJAS – PAKALPOJUMU SISTEMATIZĒŠANA⁵

Līdz 2026. gada 15. augustam Finanšu ministrijai, Ekonomikas ministrijai un Satiksmes ministrijai jāveic savu budžeta resora publiskās pārvaldes pakalpojumu sistematizēšanu un rezultātu sasniegšanas izmaksu noteikšanu iekļaušanai likumprojekta "Par valsts budžetu 2027. gadam un budžeta ietvaru 2027., 2028., 2029. un 2030. gadam" paskaidrojumos, kā arī konkrēto politikas jomu līmenī pilotprojektā piemērot "nulles budžeta" pieejas principus sava budžeta resora budžeta apakšprogrammām, kas veido vismaz pusi no budžeta resora valsts pamatfunkciju programmu izdevumiem.

VALSTS BUDŽETA PROGRAMMU HORIZONTĀLA PĀRSKATĪŠANA

Finanšu ministrija veic horizontālo datu analīzi pārskatot visas valsts budžeta programmas pēc vienādiem kritērijiem, tai skaitā:

- ❖ izvērtējumu prioritārajiem pasākumiem, kuriem finansējums piešķirts 2025. – 2027. gadam,
- ❖ darbības rezultātīvo rādītāju izpildes un piešķirtā finansējuma analīzi,
- ❖ budžeta izdevumu efektivitātes indeksa analīzi⁶,
- ❖ starptautisko datu salīdzinājumu analīzi.

Veicot horizontālo analīzi, Finanšu ministrija izdevumu samazinājuma apmēra aprēķināšanā ņem vērā attiecīgā budžeta resora iesniegto informāciju un priekšlikumus izdevumu samazināšanai.

⁵ Ministru kabineta 2025. gada 28. oktobra sēdes protokols Nr.45 36. §

⁶ Tiek aprēķināts skatot pamatbudžeta DRR izpildes līmeni (%) / pamatbudžeta izdevumu izpildes līmeni (%)